

TUTKIMUSTIETOA STEINERPEDAGOGIIKASTA

Suomessa on tehty 1970-luvun lopulta lähtien useita tutkimuksia steinerkoulusta.

Ensimmäinen oli psykologi Kari Viinialon tutkimus "Interpersoonallisten taipumusten kehittyminen Rudolf Steiner -koulussa" (Kasvatus 9/1978). Vertailukouluna oli Munkkiniemen yhteiskoulu.

Tutkijan mukaan "tutkimuksen tulokset tukevat osittain käsitystä, että Steiner-koulussa oppilaille kehittyi aktiivisempaa interpersonaalista käyttäytymistäipumusta". "Koulun turvallinen ilmapiiri on ilmeisesti omiaan luomaan oppilaissa itsevarmuuden tunnetta." Toisaalta esiintyy myös oman minän vähättelyä.

1980-luvun alussa teki dosentti, lääkintäneuvos Holger Hultin tutkimusryhmineen (H. Langinvainio, C. Kilpinen, M. Aura) pitkittäistutkimuksen psykosomaattisten vatsavaivojen esiintymisestä steinerkoululaisilla ja tavallisen koulun oppilailta. "Wiederkehrende unbestimmte Bauchschmerzen bei den Schülern in Helsinki", (Das öffentliche Gesundheitswesen, Januar 1984, Georg Thieme Verlag Stuttgart - New York.) Tulos oli hämmästyttävä. Nämä psykosomaattiset vaivat vähenivät selvästi steinerkoulussa, kun ne vertailukoulussa - ja myös kansainvälisten tilastojen mukaisesti – lisääntyivät. Tutkijoiden mukaan tulos kertoo siitä, että koulu on ilmastoltaan oppilaita vähemmän stressaava.

Samansuuntainen tutkimustulos steinerkoululaisten psykosomaattisesta terveydestä ilmeni Tomas Zradilin "Health and Waldorf education" (Universität Bielefeld, 2002), joskin samalla todetaan, että he ovat taipuvaisia ottamaan terveydellisiä riskejä. väitöskirjassa

Hultin teki C. Kilpisen kanssa myös tutkimuksen tahallisesti toisille oppilaille aiheutettujen tapaturmien esiintymisestä peruskouluissa Suomessa ja Helsingin Rudolf Steiner –koulussa "Olycksfall som avsiktligt förorsakats annan elev i grundskolorna i Finland och i Rudolf Steinerskolan i Helsingfors" (Helsingfors universitets institution för folkhälsovetenskap, Jan. 1984). Tutkimuksessa ilmeni, että tahallisesti aiheutettujen tapaturmien määrä peruskoulussa yläasteelle siirryttäessä lisääntyi, kun se steinerkoulussa selvästi väheni.

Kouluhallituksen Tutkimukset-sarjassa (Nro 3, 1986) julkaistiin Seppo Komulaisen tutkielma "Ihmiseksi olemisen ongelma / Luovan kokemuksellisen tietotoiminnan näkökulma steinerpedagogiikkaan". Siinä todetaan, että keskiasteella "steinerkoululaiset osoittautuivat lukiolaisia luovemmiksi saavutuksiltaan, auktoriteetin hylkäämisiltään, aloitteellisuudeltaan, lujatahtoisuudeltaan ja yksilöllisyydeltään". Tekijä korostaa kuitenkin, ettei tuloksia voida yleistää tämän tutkimusjoukon ulkopuolelle.

1980-luvun lopulla tehtiin Suomessa kolme steinerkouluun kohdistuvaa kasvatustieteen tohtorinväitöskirjaa: Simo Skinnari, "Steinerpedagoginen ihmiskuva ja kasvatuskäytäntö luokilla 1-4", Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 57-58/1989; Patrik Scheinin, "Oppilaiden minäkäsitys ja itsetunto: vertailututkimus peruskoulussa ja steinerkoulussa", Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 77/ 1990; Eija Syrjäläinen, "Oppilaiden ja opettajan roolikäyttäytyminen luokkayhteisössä, etnografinen tapaustutkimus peruskoulun ja steinerkoulun ala-asteen 4. vuosiluokalta", Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 78/1990.

Skinnarin tutkimus on Suomessa ensimmäinen laaja-alainen selvitys steinerpedagogiikan yleisestä teoriasta ja erityisesti taiteellisen kasvatuksen käytännöstä. Hän osoittaa, ettei kysymys ole irrallisista opetusmenetelmistä vaan tietynlaisesta lähestymistavasta ihmiseen ja lapsen kehitykseen. Tutkimukseen sisältyy laaja steinerkouluista koottu aineisto taiteellisen opetuksen tosiasiallisista menetelmistä, jotka osoittavat teorian ja käytännön läheisen yhteyden.

Scheininin tutkimuksen mukaan peruskoulun ja steinerkoulun oppilaiden minäkäsityksessä ja itsetunnon osassa ovat erot suhteellisen vähäisiä. Muut tekijät kuten vanhempien asema, avioerot tai asuinpaikan rakenne ovat vähintään yhtä tärkeitä kuin koulu oppilaan minäkäsityksen ja itsetunnon muotoutumisessa.

Syrjäläinen totesi tutkimuksessaan olennaisia eroja oppilaiden roolikäyttäytymisessä:

"Peruskoulun oppilailla ilmeni selkeä tarve mallioppilaan roolisuoriutumiseen, joka toi oppilaan koulunkäynnin arkeen sellaisia elementtejä kuin "pysyttely massan mukana", "odottaminen", "ulkoluku", "hiljaa olo".

"Steinerkoulun oppilailla ei esiintynyt painetta mallioppilaan rooliin; yhteisössä korostui oppilaiden yksilöllisyys ja sen arvostaminen (temperamenttikasvatus), koulunkäynti mieltä osaksi arkipäiväistä elämää. [...] Tuntityöskentely sisälsi runsaasti kädentöitä. Oppitunneilla kommunikointi oli vapaata. [...] Jaksotyöskentely koettiin mielekkäänä." "Steinerkoulun yhteisöä kuvattiin rakentuneemmaksi (esim. auttaminen, vastuunottaminen, joukkokuri, hyvituskäyttäytyminen),..."

Vuonna 1993 hyväksyttiin Helsingin yliopiston Kasvatustieteellisessä tiedekunnassa Terttu Ihalaisen "Symbolifunktion ja minätietoisuuden ilmentyminen klassisesti autistisen lapsen kuvallisessa ilmaisussa". Tutkimus kohdistui lasten kehitykseen steinerpedagogiikkaa soveltavissa kehitysvammaisten kouluissa (Sylvia-koti Lahdessa, Marjatta-koulu Helsingissä). Tutkimus - samoin kuin sitä edeltänyt lisensiaattitutkimus - osoittaa steinerpedagogiikan myönteisen toimivuuden näiden lasten kasvatuksessa. erityispedagogiikan väitöskirja

Ulkomaisista tutkimuksista on syytä mainita Saksan liittotasavallan Opetus- ja tiedeministeriön rahoittama laaja tutkimus entisten steinerkoululaisten opintourista. W. Hofmann, C. von Prämmer, D. Weidner, "Forschungsbericht über Bildungslebensläufe ehemaliger Waldorfschüler", Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen, Stuttgart 1981. Tutkimusajankohtana oli entisiä steinerkoululaisia jo n. 40.000, heistä tutkittiin vuosina 1946 ja 1947 syntyneet, yhteensä 2300.

Tutkimuksen mukaan heidän hankkimansa koulutustaso oli poikkeuksellisen korkea. Tutkijat päättelivät, että steinerkoulu vahvistaa oppilaissaan itseluottamusta, sosiaalista motivaatiota ja selviytymistä ihmissuhteissa. Työttömiksi ilmoittautuneita ei löytynyt; tosin 7% oli vielä koulutuksessa.

Bielefeldin yliopiston kasvatustieteen professori Harm Paschen tulkitsee tämän tutkimuksen tuloksia seuraavasti:

"Lähellä on näiden kokonaisuutena positiivisten tulosten selittäminen waldorfkoulun pedagogiikasta käsin: koulun autonomia vahvistaa omavastuisuuden ja sitoutuneisuuden voimia ja tekee oppilaille samalla koettavaksi modernin työyhteisön mallin. Medioihin orientoituvassa ympäristössä koulu muodostaa huolellisesti yhä tärkeämmäksi tulevia kokemisvalmiuksia ja

kehittää kokonaisvaltaisesti fyysisiä, psyykkisiä ja mentaalisia voimia ja kykyjä.” (”Waldorf-Pädagogik weltweit”, Berlin 2001, s. 34. Tämä teos, jonka tekemiseen on osallistunut yli sata asiantuntijaa eri maista ja joka on ilmestynyt myös englanniksi, antaa yleiskuvan steinerkoululiikkeestä, joka toimii tällä hetkellä n. 80 maassa. Kouluja on yli 900, päiväkoteja ja lastentarhoja n. 1800 ja erityispedagogisia kouluja ja laitoksia n. 550. Teosta voi tilata Saksasta faxnumerosta 49.7582.930020.)

Samansuuntainen oli tulos suppeammasta, Kari Viinialon Suomessa tekemästä selvityksestä ”Helsingin Rudolf Steiner -koulun entisten oppilaiden opinto- ja työurista”, Helsingin Rudolf Steiner -koulun 30-vuotisjulkaisu, Helsinki 1985.

Tunnettu saksalainen reformipedagogiikan tutkija prof. Ehrenhard Skiera arvostaa steinerkoulun merkitystä yleisen koulun kehittämisessä. Skieran mukaan steinerkouluissa ”on kehitetty suuntaantavia ja huomionarvoisia malleja ammatillisen ja yleissivistävän koulutuksen integroimiseksi”. Hän viittaa myös ”merkittävään erityispedagogiseen työhön”. (”Reformipedagogiikka Keski-Euroopan kouluissa – kehitys, didaktisia piirteitä ja näköaloja”, Kasvatus 18, 1987.)

Skiera katsoo harhaanjohtaviksi väitteet, että steinerkoulussa opetetetaan antroposofiaa.

Kouluhallituksen (myöhemmin opetushallituksen) uskonnon ylitarkastaja Olavi Aula, joka vuosikymmeniä tarkasti steinerkoululaisten vastaukset uskonnon kysymyksiin ylioppilaskirjoitusten reaalikokeessa, sanoi allekirjoittaneelle ja samoin eräässä radiohaastattelussa, ettei hän ollut havainnut steinerkoululaisten vastauksissa mitään antroposofisia sisältöjä. Hän kiitti vastausten kypsyystasoa.

Yrjö Hakulisen Helsingin yliopiston sosiologian laitoksella hyväsytytty pro gradu –tutkielma (1994) ”Lahden steinerkoulun oppilaiden sijoittumisesta opiskelemaan ja työelämään sekä heidän kokemuksistaan steinerkoulun merkityksestä” sivuaa myös kysymystä, opetetaanko koulussa jotakin maailmankatsomusta.

Tekijän mukaan ” tutkimustulokset osoittivat, että Lahden steinerkoulun oppilaat ovat menestyneet ylioppilastodistuksen yleisarvosanalla mitaten hyvin opinnoissaan, 53% vastanneista oli yltänyt vähintään M-tasolle. [Mainittakoon, että vuonna 2002 julkaistussa Suomen koulujen ranking-listassa ylioppilaskirjoitusten tulosten perusteella Helsingin Rudolf Steiner –koulu sijoittui maan parhaan viidenneksen joukkoon.] He olivat sijoittuneet koulun jälkeen opiskelemaan ja työelämään hyvin verrattuna samanikäisiin saman koulutuksen saaneisiin koko väestöstä.[...] he olivat kokeneet saaneensa koulutuksessaan monia yhteiskunnassamme tärkeiksi ajateltuja ns. laajoja valmiuksia, kuten esim. itsenäistä tiedonhankintakykyä, erilaisuuden ymmärtämistä, toisten tekemisen arvostamista, esiintymiskykyä ja rohkeutta luottaa omiin kykyihin.” ”Tutkimustulokset eivät tukeneet käsitystä, että Lahden steinerkoulu olisi maailmankatsomus- tai elitistinen koulu.”

Minna Puttonen ja Hanne Salovaara käsittelevät kasvatustieteen pro gradu -tutkielmassa ”Peruskoulun ja steinerkoulun oppilaiden ajatuksia tulevaisuudesta, elämän päämääristä ja niiden yhteyttä koulun kasvatusajatteluun” (Joensuun yliopisto, 1988).

Tutkimuksen pohdintaosassa todetaan: ” Peruskoulun tavoitteellisuus ei näytä ’siirtyvän’ oppilaisiin, mikä näkyy selkeiden tavoitteiden ja elämänpäämäärien puuttumisena. Syynä tähän lienee se, että peruskoulun tavoitteet koetaan ulkoisina, niitä ei ole sisäistetty. Sen sijaan steinerkoululaisten päämäärätietoisuus eri elämän haasteiden alueilla lienee yhteydessä koulun kasvatusajatteluun, joka painottaa omien, ainutlaatuisten ratkaisujen etsimistä.”

Edelleen todetaan, että steinerkoululaisilla on enemmän sosiaalisia harrastuksia kuin peruskoululaisilla, samoin enemmän kulttuuriharrastuksia, jotka ovat omaa luovaa toimintaa. Steinerkoululaisista 64% ja vain 8 % peruskoululaisista uskoo itse pystyvänsä vaikuttamaan omaan tulevaisuuteensa. ”Tämä ilmenee päättäväisyytenä oman elämän suhteen. Steinerkoululaiset ilmaisevat uskonsa siihen, että he itse pystyvät muovaamaan oman tulevaisuutensa haluamukseen. [...] He ilmaisevat selkeämmin päämääränsä, esimerkiksi ammattitöineensä suhteen, eivätkä edes pohdi sellaista mahdollisuutta, ettei töitä olisi tarjolla. [...] Näyttäisi siis siltä että johdonmukaisesti yksilöllisyyttä painottava kasvatusta on osaltaan edesauttanut kehitystä kohti itseensä luottavaa kokonaispersoonallisuutta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että steinerkoululaiset eläisivät itsekeskeisesti ikään kuin yhteiskunnan ulkopuolella. He ilmaisevat huolestumisensa maailmaa kohtaavista ongelmista jopa useammin ja käsittelevät niitä laajemmin kuin peruskoululaiset.” Ainoastaan steinerkoululaiset esittävät myös ”konkreettisia toimenpiteitä sille, miten he itse voisivat osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin”. Suhde yhteiskuntaan ilmenee myös siinä, että steinerkoululaisten suhde työhön oli positiivisempi kuin peruskoululaisten; he pitivät työtä myös itseisarvona.

Psykologi Daniela Seiskari ja dosentti, lastenlääkäri Katariina Mickelssonin tutkimuksessa ”Steinerpedagogisk bildkonstterapi” (Barnvårdsföreningen i Finland / Suomen lastenhoitoyhdistys, 1998) todetaan, että tämän terapian vaikutukset MBD-lapsiin, mm. motorisiin kykyihin, havaintoon ja silmän-käden koordinaatioon olivat havaittavissa neurokehityksellisellä tasolla. Lapset saivat myös emotionaalista tukea ja heidän itsearvostuksensa kasvoi.

Prof. Reijo Wilenius sanoo kirjansa Miten käy lasten ja nuorten? Keskustelua ja filosofiaa kasvatuksesta (Dialogia, Helsinki 2002) alkusanoissa sen olevan yritys avata ja konkretisoida oman kokemuksen pohjalta steinerpedagogiikan ideoita ja käsitteitä. Sama pitää paikkansa tekijän aikaisemmista teoksista Kasvatuksen ehdot / Kasvatustieteen luonnos (Gummerus, Jyväskylä 1975) ja Koulu ja nyky-yhteiskunta (Weilin & Göös, Helsinki 1964).

Steinerpedagogisesta opettajankoulutuksesta Snellman-korkeakoulussa on tehty seuraavia tutkimuksia.

Pia Castrénin kasvatustieteen pro gradu –tutkielmassa Minäkäsitys steinerkoulun ja peruskoulun opettajaksi valmistuvilla (Jyväskylän yliopisto, 1990) todetaan:

” Tuloksia yleisesti tarkasteltaessa nousee esille, että Snellman-korkeakoululaisten vastaukset olivat pohditumpia, he olivat selvästi ajatelleet ihmisenä olemiseen liittyviä asioita enemmän kuin OKL:n opiskelijat. OKL:läiset toivatkin vastauksissaan implisiittisesti itse esille syyn: opiskelu OKL:ssä ei anna aikaa ajattelulle. Toinen selvästi esille nouseva havainto oli, että moni OKL:n opiskelija oli kokenut koulutuksensa itsetuntoa heikentävänä tai ainakin turhauttavana. Snellman-korkeakoululaisilla sen sijaan ei ollut vastaavanlaisia kokemuksia, koulutus oli päinvastoin koettu hyvinkin paljon persoonallisuuden kehitystä tukevaksi.”

”Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että Snellman-korkeakoulussa pystyttäisiin paremmin tukemaan opettajaksi valmistuvien identiteetin ja itsetunnon kehittymistä, sillä siellä ei opiskelijoilla vaikuttaisi olevan sellaisia ongelmia kuin OKL:ssä. Snellman-korkeakoulun opiskelijat päinvastoin vaikuttivat varsin tyytyväisiltä opintoihinsa ja selvästikin heillä oli ollut käytettävissään enemmän aikaa pohdintakeluun. Lisäksi vaikutti siltä, että opiskelu oli lisännyt heidän itsetuntemustaan kuten opintojen tavoitteeksi onkin asetettu. Kehitettäessä peruskoulun opettajien koulutusta ei näin ollen olisi varmaankaan pahitteeksi ottaa ideoita steinerkoulun opettajankoulutuksesta.”

Prof. Simo Skinnari ja KK Raija Huhmarniemi ovat tutkimuksessaan Snellman-korkeakoulun sivistysideasta (Snellman-korkeakoulun julkaisuja 1/1995) perusteellisesti analysoineet tämän koulutusidean laatua ja sen juurtumista klassiseen sivistyskäsitteeseen.

Katariina Rautiaisen kasvatustieteen syventävien opintojen tutkielma ”Tule siksi, mikä olet – eettinen opettajuus” vertaa opiskelijoiden käsityksiä peruskoulun luokanopettajan koulutuksessa Helsingin yliopistossa ja steinerkoulun luokanopettajien koulutuksessa Snellman-korkeakoulussa (Helsingin yliopisto, 2002).

Opiskelijoiden käsityksissä ilmeni seuraavia eroja. Ihmiskäsityksen alalla Snellman-korkeakoulun opiskelijat korostivat enemmän ihmisyyden henkistä ulottuvuutta, fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden lisäksi.

Käsitykset eettisestä opettajuudesta olivat samansisältöisiä.

Käsityksissä opettajankoulutuksen vaikutuksesta eettiseen pohdintaan olivat selviä eroja. OKL:n opiskelijat olivat tyytymättömiä ihanteiden liikaan teoretisointiin ja epämääräisyyteen, ”ihanteiden vieraantuneisuus käytännöstä koettiin ongelmaksi”. Opiskelija tunsikin jäävänsä yksin kiireen ja massaluentojen keskelle. Snellman-korkeakoulun opiskelijat taas olivat tyytymättömiä ihanteiden liikaan tarjontaan muun opetuksen kustannuksella – ne herättivät pelkoa omasta kyvyttömyydestä toimia opettajana.

Tutkielmassa todetaan, että käsitykset ajattelun tärkeydestä ovat yhteneväiset. Molemmissa opettajankoulutuksissa korostuu autonomisen, kriittisen ja tietoisin ajattelun merkitys”. Ero on kuitenkin siinä, että Snellman-korkeakoulussa pyritään hengentieteellisen tutkimuksen avulla löytämään menetelmiä inhimillisen kasvun ymmärtämiseksi ja tukemiseksi.

Korkeakoulujen arviointineuvoston työryhmä julkaisi keväällä 2002 arviointiraporttinsa ”Kokonaisvaltainen opettajuus – steinerpedagogisen opettajankoulutuksen arviointi.” (Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 4: 2002, www.kka.fi).

Kokoavasti arvioinnissa todetaan: ”Snellman-korkeakoulun opetuksen kehittämisessä on haasteita, mutta yleisesti taso on korkea ja opettajankoulutuksen tulosten näkökulmasta laadukasta.” Perustana koulutuksessa on ”ihmisen elinikäisen oppimisen ja kokonaisvaltainen ihmisenä kasvamisen ajatus.” Korkeakoulu toteuttaa opetuksessaan ”laadukasti tiedon, taiteen ja käytännön integraatioon perustuvaa työskentelyä. [...] Opiskelijat ovat yleensä koulutukseensa tyytyväisiä ja motivoituneita. Korkeakoulua kehoitetaan osallistumaan enemmän koulutuksen yleiseen kehittämiseen. Steinerpedagogiikan ”syvämmästä tuntemuksesta tarvitaan yliopistojen opettajankoulutuksessa”.

Opetushallituksen arviointiryhmä julkaisi raportin Snellman-korkeakoulun yleisopinnot / Arviointi Snellman-korkeakoulun yleisopinnoista vuonna 2001 (Opetushallitus 2001). Luvussa ”Keskeiset tulokset” arviointiryhmä esittää mm. seuraavaa:

”Opiskelijat olivat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä Snellman-korkeakoulun opintoihin. Erityisesti he ilmaisivat saaneensa lisää itsetuntemusta ja –luottamusta ja että he olivat kehittyneet ihmisinä. [...] Opiskelijat arvioivat opettajien asiantuntemuksen poikkeuksetta hyväksi.” Arviointiryhmän mukaan ”keskeistä opetuksessa, etenkin opiskelijoiden omissa tutkimusprojekteissa, on opiskelijoiden omien havaintojen, kokemusten, arviointien ja johtopäätösten tekeminen, so. itsenäisen ajattelun merkityksen painottaminen”.

Lopuksi vielä kaksi ulkomaista väitöskirjaa, jotka käsittelevät laajemmin steinerpedagogiikan taustaa.

Håkan Lejonin väitöskirja Tukholman yliopistossa ”Historien om den antroposofiska humanismen / Den antroposofiska bildningsidén i idéhistorisk perspektiv” (Acta Universitatis Stockholmiensis, 1997) on perusteellinen aatehistoriallinen tutkimus, jossa osoitetaan Steinerin kasvatuskäsityksen juurtuminen keskeiseen eurooppalaiseen sivistyskäsitykseen. Nuori Steiner perehtyi uushumanistiseen sivistysideaan mm. Herderin, Goethen ja Schillerin kirjoitusten kautta ja kehitti tältä pohjalta vähitellen oman ajatustavan. Tavoitteena hänellä oli ihmisen sielunkykyjen tasapainoinen kehittäminen toteuttamaan hyvän, kauniin ja toden arvoja.

Michel Joseph osoittaa väitöskirjassaan Rudolf Steinerin filosofiasta ja sosiaalipedagogiikasta ”Die Philosophie und soziale Pädagogik Rudolf Steiners”, joka hyväksyttiin Pariisin (VIII) yliopistossa 21.12.2000 korkeimmalla arvostuksella (”trés honorable avec félicitations du jury”), Steinerin ajattelun filosofiset perusteet ja käytännöllisen vaikuttavuuden useilla sosiaalisen toiminnan aloilla.